A high-contrast, black and white close-up portrait of Jaroslav Kříženecký. The image focuses on his eyes, nose, and mouth, with his hand resting under his chin. The lighting is dramatic, highlighting the texture of his skin and the intensity of his gaze.

jaroslav kříženecký — **menšík**

xyz

Menšík

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

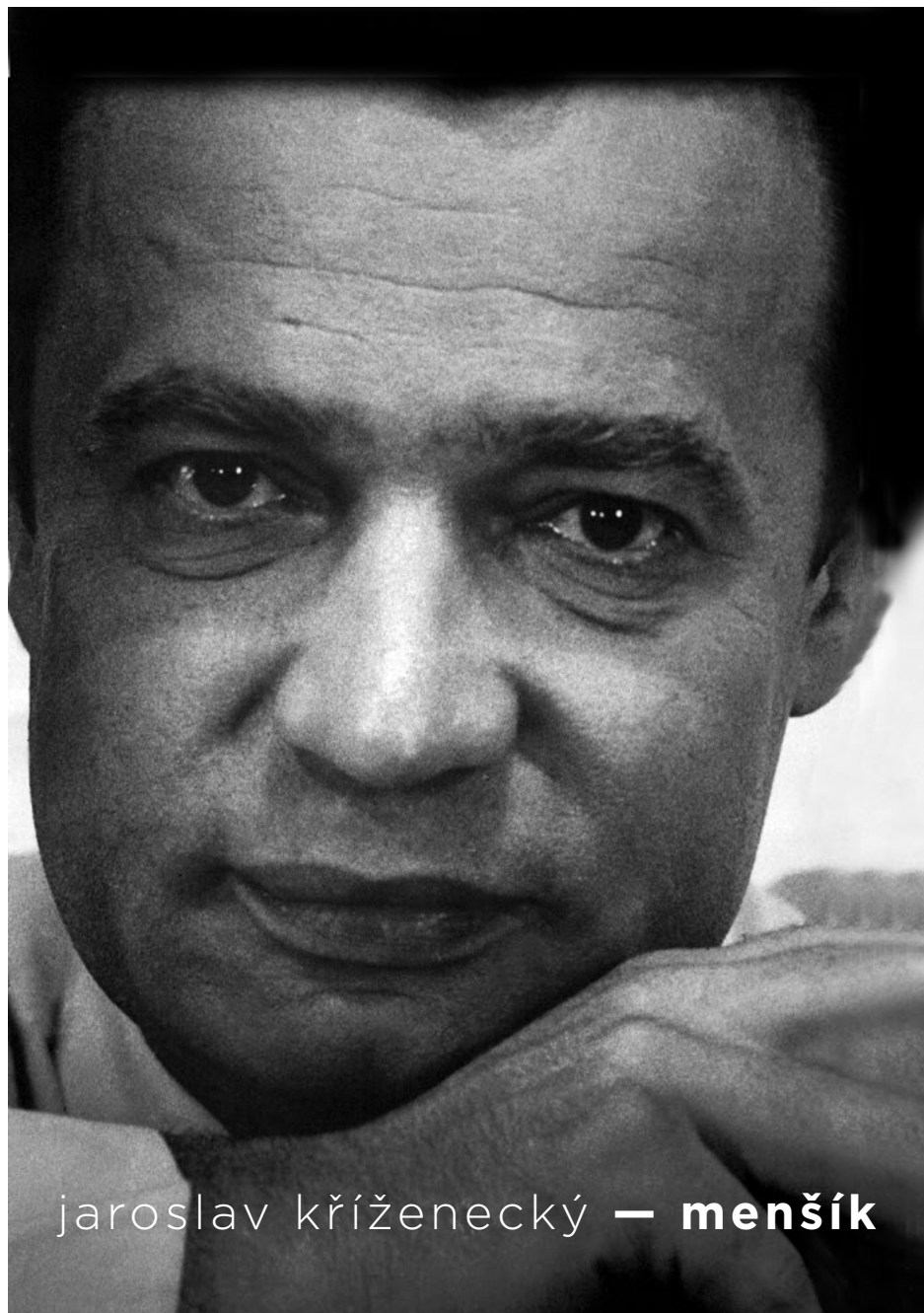

Jaroslav Kříženecký
Menšík – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

jaroslav kříženecký — **menšík**

jaroslav kříženecký — **menšík**

xyz

Prolog

„Byl to **fenomén!**“ říkával o něm jeho přítel Jiří Sovák. A zdaleka nejen on. Byl tedy – dle slovníku cizích slov – zjevem neobyčejně vynikajícím. Podle mnohých byl přímo **geniální** – když takové označení ještě nebylo obnošené, jak podotýkal Jan Werich. Dnes se o něm mluví jako o **legendě**, jeho nejlepší filmy jsou **kultovní**. Všechno je to bezesporu pravda, je ale potřeba si stále uvědomovat původní význam, sílu a váhu těchto dnes už zdevalvovaných slov. Ve vzpomínkách na něj padají i přívlastky jako nenahraditelný, neopakovatelný, jedinečný herec, a stejně tak veliká, opravdově člověčí osobnost...

Kořeny pevně rostl v půdě jižní Moravy, nejlouběji při soutocích řeky Jihlavy s Oslavou a Rokytinou v rodném městě Ivančicích. Ale silné kořinky zapustil také v dědečkových Řícmanicích a poté s rodiči v Brně. Tam se celý život z Prahy, kam ho zavedla práce a chlapská tížádost, vždycky rád vracíval. Za původní rodinou, za maminkou.

Do Brna nakonec přijel i umřít.

Projděme se zvolna tou osmapadesát let dlouhou brázdou, kterou se zarýl do srdcí českých a slovenských diváků filmových, televizních, divadelních i estrádních. Připomeňme si silné a nejsilnější momenty jeho umělecké kariéry i počiny průměrné a podprůměrné, které svým umem často dokázal zachránit od nejhoršího.

Jak bouřlivé bylo většinou jeho herectví, takové bylo i jeho soukromí. Poznamenané živelným temperamentem, dychtivostí a vášnivostí po životě, spontánní mezilidskou družností, ale i zničující závislostí a těžkou nemocí. Vším tím se přitom vinul jako poznávací znamení jeho zázračně nevysychající humor. Lidový, přímočarý, ale nikoliv laciný a nikdy zlý, jízlivý, ubližující.

Kdo to dnes ještě umí?

1929–1935

Kudrnatý rošťák Vláďa

Malý dům na malém městě

Ivančice jsou půvabné moravské město v Boskovické brázdě v okrese Brno-venkov s velkou kulturní tradicí. Hrávalo se tu vždy divadlo, pořádaly poutě, hody a další společenské akce. Dnes zde žije skoro deset tisíc obyvatel, ale v době, kdy se tu Vladislavovi a Anděle Menšíkovým narodil z lože manželského prvorozený syn, bylo jich asi o pětinu méně. Hošík dostal tradičně jméno po tátovi. Psala se středa 9. října 1929. To, že ho dnes známe jako Vladimíra Menšíka, způsobil až o čtvrt století později jiný slavný muž, divadelník Emil František Burian. Ale o tom později.

Malý Vladislav zakřičel ponejprv do světa v malém stavení svého dědečka z matčiny strany, Josefa Kudláčka. Dodnes tu stojí jako jeden z řadových domků v Rybářské ulici, nese číslo popisné 6 a jednoduchou pamětní desku s nepřilíš povedeným portrétem slavného rodáka.

V oněch dobách se rodilo doma zcela běžně. O skromnosti bydlení Menšíkových svědčí také to, že obývali pouze dvě místnosti – kuchyň a ložnici – v nichž se tísnilo šest lidíček.

U Vladislavova porodu asistovala Andělčina matka Františka. Proběhl bez komplikací.

Složitější to bylo u křtu. Protože otec před časem vystoupil z církve, nesměl při křtu držet novorozeného syna v náručí. A tak ho předal svému bratřovi. Nikdo si přitom neuvědomil, že i on – spolu s dalšími bratry – z církve vystoupil. Kvalitě křtu to ale neubralo.

Ivančice – slavní rodáci

Jan Blahoslav (1523–1571)

biskup Jednoty bratrské, historik a spisovatel

Karel starší ze Žerotína (1564–1636)

politik

Alfons Mucha (1860–1939)

malíř

Karel Elgart Sokol (1874–1929)

spisovatel, dramatik a literární kritik

Hugo Weisgall (1912–1997)

americký hudební skladatel a dirigent

Jan Procházka (1929–1971)

spisovatel a scenárista

Vladimír Menšík (1929–1988)

herec

Z rozvětveného rodu

Kdo a jací byli jeho rodiče?

Maminka Anděla, rozená Kudláčková a narozená 24. května 1904 se vyučila švadlenou. Ve volném čase – možná jako protipól ke své sedavé práci – vedle péče o zahrádku ráda pěstovala sport, házenou, volejbal, cvičila rovněž v Sokole. Dalším jejím zájmem, přímo vášnivým – také jako protipól v podstatě osamělé profese švadleny – bylo ivančické ochotnické divadlo. Není pochyb, že komediantské geny předala synkovi právě ona. A taky kudrnaté vlasy. Když přijela do Ivančic kočovná divadelní společnost Brožových, paní Anděla s nimi skoro pokaždé i s dalšími místními ochotníky ze zdejšího Sokola „hostovala“. Třeba ve *Strakonickém dudákovi* tančila spolu s ostatními ivančickými dámami víly. Časem se vypracovala i na nějakou tu vedlejší roli.

Zemřela 28. ledna 1999 v nedožitých devadesáti pěti letech, syna Vladimíra tudíž přežila téměř o jedenáct let.

Vládův otec Vladislav byl muž ze zcela jiného těsta. Narodil se v Řícmanicích u Brna 6. června 1899 čtvrtláníkovi, dobrému řemeslníkovi a později

také členu obecního zastupitelstva Františkovi Menšíkovi (1866–1941) a jeho ženě Marii (1872–1927), rozené Sychrové, původem z Petrovic, kteří se vzali v listopadu 1889. Vladislav byl pátým z jejich celkem čtrnácti dětí. (Z nich ale pět zemřelo záhy po narození nebo ve velmi útlém věku.) Jeho předkové žili ve zdejší kraji a bývali to podle menšíkovského badatele Davida Lišky podsedkové, podruhové, domkáři nebo zmínění bohatší čtvrtláníkové. Nejstaršího doložitelného předka našel Liška v roce 1629.

Vladislav Menšík se vyučil se strojním zámečnickem. Měl rád auta. Ve dvacátých letech dokonce spolu s bratry pracoval pět let ve Francii u firmy Renault. Aby posbíral zkušenosti ve světě. V Renaultu a moderně vyfešákování pak bratři dokonce přijeli až domů na Moravu... Zde se Vladislav uplatnil například jako řidič hoteliéra Sehnala, kterému patřil hotel Černý lev v Ivančicích, nebo později jako garážmistr v mýdlárně firmy Krassl v ulici Na Špitálce v Brně. Syn po něm podobné zájmy nezdědil. Auta ho nevzrušovala, nezajímala, a to ani tatínkova vlastní pragovka, kterou jako ojetinu koupil, opravil, nablýskal a chtěl malému potomkovi s hrdostí předvést. Traduje se, že ho Vladislav dokonce musel uplatit pětikorunou, aby se šel vůbec na otcovu chloubu podívat.

Po letech se zase naopak otec přišel poprvé podívat na synovo divadelní představení až po dlouhém přemlouvání. Ale později, zvláště už jako starý muž, sledoval jeho televizní vystoupení pravidelně, pečlivě a leckdy dojatě. Synem se rád pyšnil. Když někde zaslechl, že se o něm lidé baví, neopomněl se k němu hrdě znát. Zemřel v Brně 10. prosince 1973.

Vláďovi rodiče se brali dvakrát. Poprvé v prosinci roku 1928, to byla svatba občanská, na radnici, právě proto, že Vladislav po návratu z veselé, sladké Francie spolu s bratry (a spoustou dalších lidí) vystoupil z katolické církve. Byl to takový antihabsburský „dobový tanec“. Když ale později Andělčina matka Františka vážně onemocněla, přála si před smrtí, aby její dcera byla oddána i před Bohem. A tak se Vladislav do lůna církve s obtížemi vrátil a po deseti letech od první svatby měli i druhou – v židenickém kostele. A se vši parádou, jako by spolu dosud vůbec nežili. Včetně ohlášek... Hru na nevinnost poněkud zkazily jejich dvě děti, když se po obřadu vrhly k nevěstě s hlasitým voláním: „Mami, mami!“

VM: Tatínkův den

... náš tatínek naznačil jemně mamince, že to je jeho den. Den sovy. Tatínek řekl: „Andělko, dej mi něco malinkýho k večeři, já jdu k Johanovi, jemu to ňák špatně kape.“ Maminka neřekla půl slova, a když se tatínek vracel – tatínek se vracel velice brzo, poněvadž se to ňák velice rozkapalo nebo co –, tak ho maminka zahlédla a šla mu z cesty. Protože věděla, že když je chlap picnutej, nemá žádnéj smysl s ním vést psychologický testy. Náš tatínek byl velice snadno identifikovatelný i v mlze, von šel takhle... tvrdej jako veka. A maminka dala příkazy. Řekla rychle: „Lada mu půjde vodevřít, Maří, ty vodestel v kuchyni“ – protože v tomhle stavu tatínek s maminkou spávat nesměl, poněvadž to by nás bylo čím dál víc – „a Lada, až ho přivede, tak ho mírně podrazí, Lída mu sundá boty a Mařka ho přidusí duchnou a pak přijdu já.“ Já jsem tatínkovi vodevřel dveře, ne že by to neuměl, ale von nám jednou do kuchyně přišel i s futrama, junák. Ty pankajzny už byly uvolněný ňáký. Tak jsem vodevřel a tatínek řekl: „Hodnej, dostaneš kolo!“ Já jsem měl za první republiky slibenejch sedm bicyklů. Ano. A uved jsem tatínka do kuchyně, tam jsem ho mírně podrazil, tatínek spad na postel, Lída mu sundala boty, Mařka ho dusila... Tatínek: „Co to je za hru, co to se mnou, děti, provádíte?“ A můj tatínek byl vášnivej zpěvák, tatínek doved na člověku vocenit nejvíc hlas, když krásně zpíval. A tatínek byl ještě takovej organizátor, von jak nás viděl víc pohromadě, tak nám rozdával hned hlasy. I dvanáctej hlas jsem jednou obdržel. A tatínek: „Ej, soboténkááá...“ – a zhebnul. A to, že přestal zpívat, bylo znamení pro maminku. Ta přišla a podívala se, jestli je správně zakrytej, protože sice byl picnutej, ale byl to tatínek a byl to živitel. A nechala si to, voproti mý ženě, na ráno. Vono už stačilo, že tatínek zjistil, že se probudil v kuchyni, tak hned věděl, vo co běží, nasadil takovej provinilej výraz jak „věrnej Džurbas“ a po mamince, která už kmitala kolem plotny, tak koukal, koukal a maminka, jako že je vzduch. Ale to jí vůbec nebránilo, aby tatínkovi nedala do velkýho hrnku na kafe ten vývar hovězí... Protože takhle se mohli picnout tenkrát chlapi jenom ze soboty na neděli, protože v sobotu se ještě dělalo, že. Tak jsme měli vždycky hovězí polévku, dala mu malou lžičku, poněvadž, voproti mý ženě, měla představitost. Dovedla si představit, jak tatínek tam má po včerejšku poleptaný ty trubky všecky. A tatínek nabíral pěkně a srkal, až to syčelo, ale pořád tu maminku sledoval tím pohledem. Pochopitelně když to bylo v létě a měli jsme bramborovku, tak maminka kvůli tomu, že se tatínek picnul, neběžela koupit čtvrt kila hovězího. To maminka normálně spařila petržel a vosolila to a dávala to tatínkovi, jako

že je to hovězí vývar, a tatínek měl tak špatný svědomí, že mu to tak chutnalo. A teď, když už maminka ty pohledy nevydržela, tak se podívala na toho tatínka a řekla: „No, jenom po mně koukej, tatínku. Ty náš tatínku, máš ty tohleto zapotřebí?“ A tatínek se rozzářil jako Buddha a povídá: „To víš, že jó, Andělko, jinak bych to nedělal!!!“

Sestřička Olinka

Ano, dvě děti... Sestřička se narodila 11. července 1932, to už byly Vláďovi skoro tři roky. Byl to prý on, kdo rozhodl o jejím jménu. Olinka se mu jednoduše líbila, a líbila se mu i role jejího ochránce před nástrahami světa a špatných lidí. Což ale neznamenalo, že by s ní neprováděl různé legrácky, skopičiny a naschvály.

Tradují se například následující historky: Když Olinka jedla něco, na co měl bratříček chuť, začal jí líčit nejrůznější nechutnosti, až to nevydržela a prchla z jeho dosahu. A Vládček mohl zbytek z talíře spokojeně dorazit.

Když měla strach být sama na záchodě, postaral se o ni originálně. Řekl jí, že přece vidí pod prahem jeho papuče, jak on tam stojí a hlídá ji. Když ale vyšla ze záchodu, našla na chodbě jen ty papuče. Bráška už byl dávno pryč.

Přesto mu Olinka oplácela v dobrém. Když dostával od otce nářez za nějakou lotrovinu, křičela tak intenzivně a vytrvale, až trestající rodič exekuci zastavil.

Jakmile vyrostla z holčičky do dívky, kolem které se začali motat chlapi, byl Vláďa tím, kdo je „lustroval“ a nekompromisně sděloval, koho „vyřadit z evidence“.

Když se seznámila se svým budoucím manželem Františkem Svozilem, který pocházel z prvorepublikové četnické rodiny – pracovala tehdy jako úřednice u protivzdušné obrany státu –, zažila kvůli němu sledování a drsné výslechy. František se soudruhům jevil jako možný špión... Olinka to odnesla vážnými psychickými problémy. Na svatbě v Brně v dubnu 1955 na národním výboru a o den později i v kostele sv. Jakuba samozřejmě bratr Vláďa nemohl chybět. Odsvědčil akt oděn toho času ve vojenské uniformě. Asistoval i na jejich svatební cestě, jel shodou okolností stejnou trasou. Hlídal před vlakovým kupé a aby rozdychtění novomanželé měli klid na své něžnosti, umístil na dveře ceduli „NAKAŽLIVÁ CHOROBA“.

Po celý další život panoval mezi Vládou a Olinkou velice blízký a vřelý sourozenecký vztah. Olga zemřela v Brně v roce 1996.

Loutky, šumaři, tuláci a... příbuzní

Nejstarší prapůvod Menšíkova herectví můžeme nalézt už v jeho předškolních letech. Doma si vlastníma rukama ušil loutky z nalezených textilií, pod stolem v kuchyni bylo jeviště a hry se rodily v jeho bujně fantazii. Tatínek mu nakonec koupil loutky skutečné.

Další fascinací malého Vládíka byli toulaví flašinetáři a jiní šumaři putující krajem. Městy i vesnicemi, od domu k domu, doufajíce v nějakou tu minci do klobouku. Jakmile malý Menšík zaslechl muziku, nic ho nezastavilo a běžel za nimi. Máma ho pak často hledala po celém městě – podle zvuku jejich nástrojů. Jindy zase Vláda provázel až za město k letišti toulavého dráteníčka, který mu přislíbil vyřezat píšťalku... Až tam ho matka nakonec našla.

Menšíkův přítel z dětství Ctibor Matějka vyprávěl, jak malého Vládíka musel občas, možná často otec trestat výpraskem. Jednou třeba za to, že chlapeček přímo na náměstí parodoval drogistu Koštuříka, místní honoraci. „Vykřikoval ‚Koštuřík, kumštuřík!‘ Ten ho za to svázal a přelepil mu ústa leukoplastí a zavřel do komory. Ale my to řekli Laďovu strýci, ten obchodníkovi pár vrazil a Laďu dostal ven.“ S kamarádem Ctiborem Vláda také třeba chytával ryby a hrával kuličky nebo kuželky v hotelu U Černého lva.

Menšíkovo dětství a mládí ale především provázelo a utvářelo soužití, kamarádství a vzájemné ovlivňování s nesmírně početným okruhem bratranců, sestřenic a všech dalších méně či více vzdálených příbuzných z obou stran – matčiny z Ivančic a otcovy z Řícmanic. A samozřejmě i jejich kamarádů a známých.

Na dlouhém provaze

Když se později Menšíkovi s dětmi přestěhovali k dědečkovi do Řícmanic, toulavá krev Vládova se ani v nejmenším neuklidnila. Zoufalství jeho matky zašlo dokonce tak daleko, že synka podle dědečkova doporučení začala uvažovat na dlouhý provaz.

Těžko říci, nakolik je pravdou, co dospělý Menšík vyprávěl fejetonistovi Rudolfu Křestanovi jako veselou historku: Když byl malý, pokoušel ho prý pes. Kvůli tomu pak měl nějakou dobu koktat.

V Řícmanicích měli Menšíkovi široké příbuzenstvo, snad každý druhý měl mít nějakou vazbu na rodinu Vládova dědečka. V dospělosti sem Menšík jezdil s dětmi na chatu. A to bývalo veselo po celé vesnici. Řícmaničtí na něj dodnes vzpomínají. Když se připomínaly jeho nedožití devadesátiny, sešli se v místní hospodě a vzdali milovanému téměř rodákovi náležitou poctu.

Početí komedianta

Kdybychom chtěli pátrat po prapočátcích Menšíkova komediantství, herectví a bavičství, museli bychom se vrátit až do první poloviny třicátých let, právě do Řícmanic k dědečkovu domu, k tamní lidové a rodinné pospolitosti. Sám to tak cítil, kdykoliv na ta léta vzpomínal.

VM: Řícmanické inspirace

Sám jsem dětství a mládí prožil s kupou bratranců a sestřenic, kamarádů a kamarádek, protože tenkrát bylo docela běžné, že osm deset dětí měla na venkově každá chudší rodina. Tenkrát lidi ve své pokoře dávali přírodě, co její jest, a jedné ze svých mála radostí volný průběh. A z chudých manželů se tak postupně stávali ještě chudší rodiče. Na mém dětství však bylo krásné, že v něm každý den byl napínavým dobrodružstvím. Neměli jsme moc hraček, nejezdili jsme na výlety, ale poznali jsme kdeco. Kulturu jsme si museli vyrábět sami. Každou sobotu večer se všichni z okolí scházeli na dědečkově neoploceném dvoře v Řícmanicích, který obci nahrazoval náměstí i korzo. Tam se posedělo a každý něco uměl – můj tatínek nám třeba vytrvale nabízel pár kouzelnických triků, strýc Jenda nám ještě vytrvaleji předváděl akrobacii, ale hlavně se hodně zpívalo, tancovalo a vyprávěly historky, které už sice všichni znali, ale které se neustálým opakováním rozpracovávaly, rozrůstaly a vlastně proměňovaly. Hodně se zpívalo a povídalo taky doma: věděl jsem všechno z mládí mé maminky, znal všechny její kamarádky, ale i nápadníky, jejichž podobu vylepšoval tatínkův komentář, rodiče, ať byli v divadle, v kině nebo kabaretu, tak nám o tom vyprávěli, a kde se co zpívalo, tak se to, nevím jak, naučili. A my jsme kromě národních písniček uměli kuplety a „osudové“ kramářské písničky, kterým jsme sice úplně nerozuměli, ale opravdově jsme se při nich bavili nebo taky brečeli.

1935–1949

Zdatný školáček – špatný student – z nouze kreslič

Směr Brno

Do první třídy začal ještě ani ne šestiletý Vládík chodit v září roku 1935 v Brně-Židenicích do II. chlapecké Státní obecné školy. Po třech letech, když se Menšíkovi přestěhovali, přešel od září 1938 do I. pětitřídní obecné školy chlapecké v Brně-Židenicích v Táborské ulici. Soudě podle vysvědčení, byl velice dobrým žákem. Například na konci páté třídy měl dvojku pouze z psaní, němčiny a vnější úpravy písemných prací, jinak samé jedničky – dokonce včetně chování. Další jeho štací byla od září 1940 měšťanská škola v dnešní Táborské ulici č. p. 185. Zde už si mírně pohoršil, jedničky vystřídal slabší průměr, dokonce padla i dvojka z chování.

Rodina se znovu stěhovala v roce 1941, když otec dostal služební byt v ulici Na Špitálce 8 v mýdlárně Krassl. Tam jako původně řidič a garážmistr povýšil na servisního technika výrobních strojů a bylo nutné, aby byl v případě potřeby stále nablízku. A Vláda díky tomu opět změnil školu – přešel na Hlavní školu chlapeckou (dříve měšťanskou školu) v ulici Čechyňské. Prospěch setrval průměrný. Až během posledního půlroku na této škole – s ohledem na zamýšlený přechod na průmyslovku – se zlepšil hned v několika předmětech, v měřičství a rýsování dokonce o dva stupně, na jedničku.

VM: Jak se žilo...

Tenkrát co si rodina sama nezískala, to nebylo. Děti se na všem spolupodílely. Sbíraly se klásky na poli, králíkům jsme chodili na trávu, koze na halouzky, do lesa na houby, ty já sbíral nerad. Když jsem chtěl jet na tábor, všechno jsem si musel vyběhat sám. I peníze si vydělat prodejem vajíček nebo kozího mléka. V Ivančicích jsou tři řeky. Jihlavka, Rokytná a Oslava. Všichni jsme rádi rybařili. Byla to hra a zároveň útek od povinnosti.

I když se z Ivančic Menšíkovi odstěhovali, vazby se nikterak nezpřetrhaly. Jako dítě tam Vláda i se sestrou jezdili nejen na celé prázdniny, ale často i během roku o sobotách a nedělích. Měli tam nejen babičku a dědečka, ale i tetu se šesti dětmi. A tak bylo vždycky kolem něj a jeho – nejen klukovských – part rušno. Fotbal, koupání na splavu, rybaření na Jihlavce, řádění na kole.

Do Ivančic se Menšík pravidelně vracíval celý život – jako se dobří holubi vracívají...

První role

Vládíkova premiéra v hrané a zpívané roli se odehrála před publikem školní besídky. Bylo mu sedm let, dramatické pásmo paní třídní učitelka nazvala *Zelenina je zdravá* a on v něm ztělesnil bramboru. Máma mu vyrobila z hnědého krepového papíru velkou kouli, do které se vešel od krku po kolena včetně rukou. Jiní chlapci zase představovali mrkev, květák a další druhy zeleniny. Baculatá spolužačka hrála zdravou holčičku, která zeleninu jí, její chudokrevná kamarádka zase holku, která ji nejí a jen mlsá, a proto ji bacil, který ztělesnila paní učitelka, nakonec skoro zahubí.

U Vládíka slovo „ztělesnil“ asi úplně přesně nevystihovalo realitu. Před vystoupením totiž spořádal několik zelených jablek a zapil je mocnými doušky vody ze studny. Další děj popsal sám protagonista takto:

„Všichni jsme se nahnuli za plentu na stupínku. Začínala mrkev: ‚Já jsem mrkvička, strůjce zdravíčka...‘ A hned se přidal květák: ‚Já zaženu každý bol, jmenuji se karfiol...‘ A tak šla jedna zelenina za druhou, až přišla řada na mě. ‚Já jsem brambůrka, hnědá brambůrka...‘ a v tom jsem ucítil, jak se ve mně ta jablka zkapalňují, přestal jsem zpívat, udělal nekompromisní stoj spatný, ale zjistil jsem, že to nepomáhá. Děti vydechly, ty nejbližší vyjekly. Písničku

dozpívávala pažitka. Mě učitelka popadla a odvěkla k pumpě na školní dvůr. A od té doby už mi nikdy žádnou roli nesvěřila, dostal jsem vždycky jenom pořadatelskou službu.“

První cigareta

Menšík tvrdíval, že kouřit začal v sedmi letech, kdy tátovi kradl první cigarety. Jako dospělý jich zvládal i osmdesát denně. Vybíral si „ameriky“, o kterých se mylně domníval, že jsou zdravější. Když se v sedmdesátých letech stupňovaly jeho problémy s astmatem, dokázal prý až osm let nekouřit vůbec.

Vášnivý čtenář a filmový divák

Ledva se malý školák Vláda naučil číst, stal se vášnivým čtenářem knih. Tato záliba ho provázela po celý život. I svým dětem nejčastěji nosil jako dárek hodnotnou literaturu.

Jako dítě miloval například *Tarzana*, *Robinsona Crusoe*, ale třeba také *Bídničky* nebo detektivky. Dokonce předčítal dračkám peří, aby jim zpestřil práci.

Knihy měl rád celý život, vybudoval si rozsáhlou knihovnu a tvrdíval, že všechny knihy, které si pravidelně během knižních čtvrtků kupoval, také přečetl.

Film působil v době Menšíkova útlého mládí na diváky téměř magickým účinkem. Herce si téměř absolutně spojovali s hrdinou, kterého představovali. Vládík nebyl výjimkou. Zhlédl většinu českých filmů a herci, kteří v nich vystupovali, vstoupili natrvalo do jeho vysněného světa. Se zvláštním pocitem, že vidí nikoliv živé, skutečné herce, ale své filmové hrdiny, se s nimi po letech osobně setkával v divadle a hlavně ve Filmovém studiu Barrandov.

VM: Neveselý příběh o strýci

Nejstarší bratr maminky vyženil vilu jako hrad a žil v ní sám se ženou, a přestože si nás děti musel všimnout, jak zvědavě a lačné kolem poskakujeme a pobíháme, nikdy nás ani na chvíli nepozval dál. To až po letech, kdy jsem se stal známým hercem. Tehdy jsem mu poděkoval, ale nešel jsem. Řekl, že si hraju na hvězdu, ale že mi čouhá z bot sláma. A já jsem si neodpustil říct mu, že možná právě díky té slámě vím, kam patřím, a jsem tím, čím jsem.

Spolužáci a sportovní party

Vláďovi spolužáci na brněnských školách pocházeli z velké části z rodin spíše bohatých. Díky kamarádství s nimi se dostal nejen ke knížkám, na které by neměl peníze, ale i k dobové hudbě, již u nich objevoval na aktuálních gramodeskách.

A taky ke sportu. Stal se cvičencem v Sokole Brno IV, zvláště náradí bylo jeho. Později sám cvičil mladší žáky a vedl je na zimních i letních táborech.

„Celým srdcem jsem však patřil především oddílu házené!“ přiznával i po dlouhých letech a neváhal zdůraznit, že „nikdy později jsem nepoznal partu tolika upřímných kluků, férových na hřišti i v životě. Co jsme se po válce najezdili na nákladáku k zápasům za dobré slovo a limonádu! Jak nám nikdy nezevšedněly ty naše večery plné zpěvu, legrace a pohody, ať už někdy s demižónkem vína nebo nasucho! Na to víno se dával dohromady fond a já jsem do něj málokdy mohl přispět, protože jsem měl většinou prázdné kapsy. Ale nikdy mi to nikdo ani slovem nevyčítal! Byla to krásná doba s neopakovatelnou atmosférou. Všichni ti kamarádi i kamarádky z dívčího družstva poznamenali a proslunili kus mého života.“

Vláďa také jistou dobu kopal do míče ve fotbalovém klubu ČAFC nebo závodně plaval v KVS Brno – tvrdil, že nejpomaleji.

Na nové Kníničské přehradě u Brna okusil i vodní sporty, včetně vodních lyží.

Jezdil samozřejmě také na kole. Dostal je darem od tatínka – však mu ho v dobrém rozmaru mnohokrát sliboval. Dospělý Menšík se jednou v rozhovoru vyznal, že to byl dárek, ze kterého měl v životě největší radost.

Chodil tehdy i do Skautu. Mimo jiné také s jednou ze svých dětských kamarádek, Věruškou Šimšovou, která se později stala jeho první manželkou.

Hudební buňky

Vláďa už v dětství projevoval značné hudební nadání. Začal chodit, jak bývalo zvykem, do houslí. Později k tomu přidal i hodiny klavíru. Naučil se na kytaru, mandolínu a klarinet. Měl také výbornou hudební paměť – písničku si zapamatoval a uměl zazpívat po prvním poslechu. Jistou dobu hrál a zpíval v trampské osadě Dravci. V časech středoškolských studií zpíval v pěveckém sboru, který na škole fungoval.

Divadelní probouzení v Sokole

Po neslavném výstupu v roli brambory se Vládík dostal znovu na pódium až v deseti letech. A tentokrát to nebylo ve škole, ale v Sokole. Na velké besídce připravené na závěr roku mu připadla role kocoura. Od brambory závatný posun vzhůru... V tělovýchovném spolku nacvičovali různé pohádky, například *Krakonošovu zahrádku*. V době sokolských aktivit také hrával loutkové divadlo v restauraci U Voráčů v Brně v ulici Na Špitálce.

V Sokole, ale i všude jinde mezi svými vrstevníky Vláďa už tehdy povídal, vyprávěl, bavil okolí i sebe kdykoliv a kdekoliv. Tuto vlastnost a vnitřní potřebu zdědil po matce, která rovněž ráda obveselovala společnost.

Marná touha otcova

Po ukončení měšťanky, a tím i základní školní docházky v roce 1943, se Vláďa přihlásil na Vyšší průmyslovou školu strojnickou (s českým jazykem vyučovací) v Brně na Sokolské ulici. Nikoliv ze své vlastní vůle a volby. Touha po divadle ho směřovala na konzervatoř, ale takový záměr rezolutně zamítl jeho otec.

„Tatínkovi bylo líto, že neměl pro svou profesi patřičné vzdělání a musel si sám vlastníma rukama všechno vyhmatat a ohmatat. Protože kdyby byl měl aspoň nižší průmyslovku, byl by se dostal v životě dál. A tak chtěl, abych šel na strojařinu já. Ale já k tomu neměl vůbec žádný poměr. Nakonec jsem na tu průmyslovku šel, protože jsem měl tatínka strašně rád.“

Přijímací zkoušky se skládaly z němčiny, češtiny a matematiky. Vláďa jimi prošel a dostal se mezi 182 přijatých studentů z 562 uchazečů. S nástupem do škamen průmyslovky na něj ovšem dolehla celá tíže špatné volby.

„Byl jsem strašně špatný student. Rád jsem rýsoval, měl jsem rád matematiku, to jsem měl z tatínka, který mě k tomu vedl, ale nebyl jsem prostě talent. A člověk musí být talent, když chce něco dokázat. No a navíc mě to vůbec nebavilo, takže jsem byl ve třídě mezi nejhoršími. Dával jsem dost najevo, že to nechci dělat, že mě baví divadlo. Tak jsem studium prošťuroval. Profesoři mě brali spíše jako tmel kolektivu. Dokonale jsem opisoval. Jednou jsme měli narýsovat převodovou skříň. Nepropočítal jsem zadání, ale přímo jsem opisoval z jednoho časopisu. Když profesor Moravec viděl mou práci, zvolal:

„Pánové, máme mezi sebou vynálezce! Pan Menšík znovu vynalezl rádio.‘ Mě ta strojařina nebavila, školu jsem nedokončil, ale ještě dnes jsem na tom dobře s matematikou.“

I když ve škole většinou trpěl, alespoň o přestávkách bavil třídu.

Během válečných dob bylo určitě nepříjemné, že žáci i pedagogové byli nuceni ředitelem školy Janem Bujniakem nosit odznak „V“ a zdravit zdviženou pravicí. Ředitel některé učitele udal gestapu, žáky prosazoval do oddílů Technische Nothilfe (technická civilní obrana), dva při tom zahynuli při náletu na Berlín. V červnu 1945 byl Bujniak popraven.

Dodejme ještě, že Vláda musel druhý ročník opakovat poté, co nebyl klasifikován a doplňující zkoušky nezvládnul. Ve třetím ročníku dostal trojku z chování za jedenáct neomluvených hodin. Později v listopadu 1947 rozhodl profesorský sbor o jeho přeřazení ze čtvrtého do třetího ročníku – důvodem byla opět třídní neomluvená absence. Další opakování ročníku a stále mizerné studijní výsledky nakonec vyvrcholily tím, že školu na vlastní žádost opustil. Psal se leden 1948.

Poslední zprávou o Vládově marném středoškolském snažení je tedy pololetní vysvědčení školního roku 1947/48, na kterém figurují čtyři dostatečné, šest dobrých, dvojka z dílen, jednička z tělocviku a bezúhonné chování.

Během těch čtyř a půl let se ovšem ve Vládově životě událo leccos zajímavého i mimo školu.

Ve studentské partě

Do studentského souboru známé brněnské postavy Adolfa Pištěláka se šel přihlásit, když se doslechl, že tam chodí hodně hezkých holek. Vzal s sebou housle a mandolínu. Zařadili ho mezi tamburaše, hrál tam tři roky druhou mandolínu. Bohužel, právě v této skupině žádná dívka nebyla.

Pištěláka správně odhadl Menšíkovy komediální, herecké i hudebně-pěvecké předpoklady a výsledkem bylo mimo jiné M-trio. Vláda s kamarády Zdeňkem Macháčkem, budoucím houslistou, a Milanem Maláčem, budoucím architektem, vymýšleli a hráli nejrůznější scénky a skeče po vzoru Osvozeného divadla. Menšík i v budoucnu často zdůrazňoval velikou tvořivost souboru spojenou s nesmírně přátelskou a kamarádkou atmosférou, která v něm panovala.

Mimo vystupování v Sokole se další příležitosti naskýtaly na dobročinných akcích, na každoročním oblíbeném foglarovském táboře na Rokytce u Biskupic. Tam už bavil nejen táborníky, ale i okolní vesničany, kteří rádi přicházeli cestou dlouhou několik kilometrů a mizeli až k ránu.

VM: Vzpomínka na M-trio

Rád vzpomínám na dobu někdy před válkou a pak později, kdy jsme s dnešním dirigentem Nové scény v Bratislavě Zdeňkem Macháčkem a architektem Milanem Maláčem psali a hráli scénky a kuplety. Hráli jsme, kde se dalo – a byla to strašná psina. Jednak to, co jsme hráli, ale hlavně jak jsme to hráli. Neskutečně jsme se s Maláčem pitvořili ve snaze trumfnout jeden druhého, a tak nezávisle na textu jsme šli z grimasy do grimasy. Hlasově jsme se pohybovali v rozmezí superfistule a chorobného skřehotu. Macháček hrál normální lidi, protože nebyl nadanej. Tedy herecky nadanej – muzikant byl vynikající už jako kluk. Ale abych nebyl nespravedlivý – i on se občas snažil vytvořit zrůdu, jenže proti nám to nic nebylo. U hraní jsem však zůstal nakonec sám, protože talentovaný Milan Maláč prohlásil, že ho od herectví strašně bolí obličej. A odešel na architekturu.

První setkání

Na průmyslovce se poprvé setkali dva pozdější přátelé na život a na smrt, více než rodní bratři. Lubomír Kostelka a Vláďa Menšík. První studoval průmyslovku elektrotechnickou, druhý strojní. Obě školy ale sídlily ve stejné budově v Sokolské ulici. A do sokolovny naproti přes křižovatku chodili studenti obou škol na tělocvik. Právě při této příležitosti, i když se už předtím od vidění znali, se jeden druhému, přesněji druhý prvnímu, výrazně vryl do vědomí i do paměti. Stalo se tak při zdejších středoškolských atletických hrách. I po desítkách let si Lubomír Kostelka pamatoval každý detail.

Lubomír Kostelka: Oštěpař Láďa

I když jsem Láďu znal, jak se říká, z rychlíku, věděl jsem, že hraje házenou a jakž takž volejbal, ale na atletickém oválu, kam jsem chodil, jsem ho nikdy neviděl. Nevím proč, ale bylo faktem, že na oštěp přihlásila Strojní průmyslovka Sokolská Láďu Menšíka. Už při prvním hodu vzbudil mírnou pozornost. Když hlasatel

oznámil, že hází „Menšík, Strojní průmyslovka Sokolská“. Láďa se rozběhl takovým fofrem, že metu, od které se mělo házet, přeběhl asi o deset metrů a hodil oštěp takovým způsobem, že neletěl špicí napřed, ale plul vzduchem jaksi naštorc, jako žirafí krk. Když Láďinka poučili, odkud má házet, tak po druhém ohlášení: „Menšík!“ se opět rozběhl, ale před metou zabrzdil tak prudce, že upadl a s oštěpem v ruce se koulel po trávníku, už za značného řehotu přítomných študáků. Když Menšíka oznámili potřetí, tak celý stadion skandoval: „Neprobodni se!“ Každého by to normálně složilo, jen Láďu to vytočilo jinak. Mrštíł oštěpem tak razantně, že získal třetí místo a stal se hrdinou her i školy... Jak se mi později přiznal, házel tehdy oštěpem poprvé v životě a do té doby si myslel, že se oštěp střílí z luku.

Válečná dramata

Ke konci války se Menšíkova rodina v oprávněných obavách o svou bezpečnost uchýlila – jako mnozí jiní – na venkov, k rodině do Ivančic. Tam zažili i osvobození kozáckou jízdou Rudé armády. Protože ještě nebylo úplně vyhráno, pomáhali ivančičtí chlapi kopat ruským vojákům zákopy u řeky Oslavy.

Když se po osvobození v dubnu 1945 vrátili Menšíkovi domů do Brna, našli svůj byt – také jako mnozí jiní – zcela vykradený, vyrabovaný. A to navzdory tomu, že před odjezdem zatloukli vstupní dveře. Čekalo je pořizování nového nábytku a dalších nezbytných věcí.

Patnáctiletý Vláďa měl z takového návratu domů trauma. Stejně jako z excesů při pozdějším odsunu Němců, kterých byl svědkem.

Milostné pokusy a první lásky

Údajně první láskou školáka Vládi byla Mária Kabelačková, které ovšem zůstal jeho horoucí cit utajen, neboť se nikdy neosmělil, aby ho dotyčné dívence vyznal...

To k blondaté spolužačce Přesličkové už byl mnohem otevřenější, včetně tohoto veršovaného zoufalého zvolání:

*Ty hezké holky jako ptáci jsou,
přilétnou jarem, létem odlétnou,
a srdce moje pláče, nařiká,
proč, Přesličková, nemiluješ Menšíka?*

Toto upřímné vzplanutí však zůstalo nevyslyšeno. S básní je navíc spojena příhoda, kterou dospělý Menšík s chutí vyprávěl v rozhlase. Citované verše mu totiž vynesly u učitelky Hůlové na vysvědčení trojku z mravů. Jelikož často nosíval z mravů dvojku a byl za to otcem vždy přísně fyzicky trestán, tentokrát šel domů s obavami o to většími. Nicméně údajně proběhl tento dialog:

Otec: „Co neseš? Zase máš dvojku z mravů?“

Vláda: „Tentokrát ne, tatínku.“

Otec: „Vidíš, že když chceš, že to de! Maminko, dort!“

K prvním velkým láskám mladého Vládíka patřila také Marie Tondlová z Ivančic. Napsal jí spousty milostných dopisů, které bohužel skončily v ohni, když navázala svůj další vztah – se svým budoucím manželem. Už jako vdaná se s Menšíkem znovu setkala až po dlouhých letech v ivančickém Besedním domě, kam přišla na jeho vystoupení.

Mezi ranými Vláďovými pokusy v milostné oblasti stojí bezpochyby za zmínku smělé návrhy půvabné učitelce klavíru. To mu bylo asi šestnáct. „Já jsem hrál Bayerovku vlastně z paměti, protože já na ni pořád koukal...“ Taky si prý pletl pedál s její nohou. A pak povídá: „Co kdybychom se sešli jednou bez klavíru?“ Nelze se divit, že jeho studium klavírní hry tímto velice rychle skončilo. Učitelka, která měla před svatbou, ho dál učit odmítla.

Jednou do Vláďových milostných záležitostí zasáhla matka.

„Já jsem začal chodit s jistou Jiřinou – velmi hezká holka. Maminka mi s ní ale zakázala chodit a já ji poslechnul. Nadiktovala mi pro ni dopis na rozloučenu. Já psal, co diktovala: ‚Milá Jiřinko, nezlob se, už se spolu nemůžeme více vídati. Já se musím více učit. Chci něčím býti.‘ Podepsal jsem to a poslal. Pak jsem se jí vyhýbal. Bylo to těžký, bydlela vedle, vždycky jsem do školy musel kličkovat. Asi za měsíc jsem byl u doktora Hrdiny v ordinaci; vždycky tam brali střídavě chlapy, ženský. Najednou vidím, jak ženské vycházejí, Jiřinka šla poslední přímo proti mně a přede všemi mi povídá: ‚Pozdravuj maminku, blbečku!‘“

Několik lásek, z vůle děvčat jen platonických, zažil v Sokole Brno IV. Bylo to prý „i tak vyčerpávající, hlavně duševně“.

První Vláďův vztah s dívkou, který můžeme považovat za skutečně milostný, prožil s krásnou Francis. Sám na něj po mnoha letech vzpomínal už s lehkým nadhledem.

VM: Jak to bylo s Francis

Z Anglie sem přijela definitivně bydlet její rodina. Já si nejsem jist, jestli jejich dvě dcery se narodily tam, nebo tam předtím odjely, protože jejich tatínek tam byl zaměstnán. Přijely sem a ta mladší, měla krásné jméno Francis, přijela na prázdniny k nám, aniž se mohla rozkouknout po Československu. Takže já vypadal jako nejpěknější Čechoslovák, protože jsem stál jediný na nádraží. A já jsem se zamíloval až po uši. Byl tomu trochu kladen odpor z její strany, protože ony byly vedeny k takovému odstupu a měly výchovu, měly dokonce snad i vlastní bonu. Ale ten můj cit byl tak inspirativní, že nakonec určitá sympatie tam vznikla a myslím, že potom ta láska byla oboustranná. A protože oni bydleli v Praze a já nemohl dojíždět, skončilo to bohužel tak, že ta dívka se pak vdávala a já jsem přijel do Prahy na svatbu, byl jsem v tom kostelíčku a ti svatebčani si mysleli, že jsem si spletl svatbu s pohřbem. A to bylo mé rozloučení s mou první láskou.

Tak jako mnozí další...

... i mladý Vladislav Menšík vstoupil po válce, někdy v roce 1948, do Komunistické strany Československa. Prý na otcovo přání. Jeho členství bylo zvláště později velice pasivní, nechodil na schůze, neplatil příspěvky, neúčastnil se činnosti. A tak tiše vyšumělo jeho odchodem někdy kolem roku 1958.

Soukromé studium rázu obchodnického

Po dobrovolném odchodu ze strojní průmyslovky v lednu 1948 se Vláda takřkajíc neflákal, ale dál se vzdělával. Svědčí o tom vysvědčení ze Soukromé obchodní školy Bednářovy v Brně, které dokládá, že od 1. února do 28. června 1948 absolvoval pětiměsíční kurz obchodní nauky, účetnictví, obchodní korespondence, kupeckých počtů, těsnopisu, psaní na stroji a ruštiny, hodnoceno jedničkami a dvojkami.

Jaká byla motivace k absolvování tohoto kurzu, těžko soudit. Možná to rozhodl otec. Srdce Vládu táhlo ale úplně jinam.

První pokus o studium herectví

Bídny, až katastrofální konec synova pobytu na strojní průmyslovce a vytrvalé přesvědčování a podpora mámy i dalších příbuzných jednoho krásného

dne na jaře 1948 nakonec obměkčily Vladislava Menšíka staršího, aby s těžkým srdcem povolil potomkovi podat si přihlášku na herecké oddělení brněnské konzervatoře. A on se k přijímacím zkouškám dostavil – po poradě a přípravě s kamarádem Butorou, jehož sestra na konzervatoři už studovala, takže o tom měl něco vědět – s nadšením, vehemencí, energií a nasazením až zničujícím.

„Před zkušební komisí jsem předstoupil s rozhodnutím hrát nahlas a naplno. Zpíval jsem, řval, gestikuloval, rval ze sebe košili, až knoflíčky lítaly. Nejbližší sedící profesor se otrásal smíchy, pořád si schovával obličej, ale já jsem si myslel, že si jenom chrání brejle. Pak nás zkoušeli z pohybové výchovy a tam jsem znejistěl. Profesorka bubnovala na bubínek a my jsme utkali rychleji a rychleji, v trenýrkách jsme se řtili kolem zkušební komise, a v tom paní Zdenka Gráfová, krásná brněnská herečka, upřímně pronesla: ‚Ti chlapi ale zapáchají!‘ Já byl nejbliž, vzal jsem to tedy na sebe, a od té chvíle jsem se nemohl ani hnout.“

Přijít po takovém výkonu samozřejmě nebyl... Otec se opravdu upřímně radoval, zklamaný synek si začal hledat dočasné zaměstnání. Dočasné proto, že se chtěl pokusit dobýt vysněnou hereckou konzervatoř znovu za rok.

V mezičase kresličem

Po neúspěšném výsledku přijímacích zkoušek na herectví bylo tedy třeba řešit co dál. Vláda si nakonec našel přijatelnou práci v tehdejších Spojených brněnských slévárnách a strojárnách (později byly přejmenovány na Šmeralovy závody). Po zkušenosti z průmyslovky, kde rád rýsoval, pro něj v říjnu 1948 nebylo problémem přijmout zde místo technického kresliče. Občas byl pověřen i jiným úkolem.

Svérázný inventurník

Shodou šťastných okolností se autor této knihy setkal na jaře 2019 se šesta-
devadesátiletou Annou Smejkalovou, která po válce pracovala jako administrativní síla v právním oddělení zmíněných Spojených brněnských sléváren a strojáren. S potěšením se svěřila se vzpomínkou na tehdejšího mladého kresliče Menšíka.

Všichni věděli od jeho nadřízeného, konstruktéra Miroslava Pindriče, že ten mladý muž mluví a mluví, dělá všelijaké legrace, strká si žárovky do nosu a tak...

„Já ani nemůžu pořádně dělat. Přijďte se na něj podívat.“

A lidi chodili a náramně se bavili.

Jednoho dne přišla na řadu podniková inventura. Ve všech šesti halách, ve slévárně, laboratoři... Součástky, materiál a podobně.

„A já jsem vyfasovala na jeden rajón v jedné z hal právě Menšíka,“ vzpomíná paní Smejkalová. „Tedy přesněji on mě – jako zapisovatelku toho, co měl spočítat. Ale jak počítal! Pokaždé vytáhl tu dřevěnou bednu se součástkami a povídá: ‚Co myslíš, kolik tam toho je?‘ Nepočítal vůbec nic, kouknul, odhadnul a řekl nějaké číslo. Napiš to tam. Ty seš ale dobřej, říkám si, všichni ostatní pečlivě sčítali. Ale odpovědný byl on, já byla jen zapisovatelka. Kupodivu velice přibližné výsledky této Menšíkovy svérázné inventury zřejmě nikomu nevadily. Zažila jsem s ním během toho jednoho inventurního pracovního dne to, co jindy ostatní v podniku. Povídal mi a povídal, příhody, legrácky, to ho bavilo víc než nějaké počítání. A já se smála a smála.“

Paní Smejkalová na tuto inventuru celý život ráda vzpomínala, byť se spolupracovníkem Menšíkem už se pak nikdy nesetkala.

A ještě něco: V úředním potvrzení o Menšíkově zaměstnání ve Spojených brněnských slévárnách a strojárnách, které skončilo v červenci 1949, čteme: „Pracoval pilně a svědomitě k plné spokojenosti svých představených. Jeho poměr ku práci byl kladný.“

Z flámu k výsledku

Stalo se v noci 15. dubna 1949. Vláda se dvěma kumpány zase jednou vyrazili na flám. Skončili v restauraci hotelu Moravia v dnešní Kounicově, tehdy Leninově ulici. Vedle konzumace lihových nápojů si ale dopřávali i zpěv – hodně veselý a výrazný, s doprovodem kytary. Během večera pak vpadl do dveří další jejich kumpán a pronesl, rovněž výrazně, větu:

„To sa v juni stejně posere!“ A přidal se k naší trojici.

V oné době to samozřejmě znamenalo jediné...

Přítomní fízlové nezaváhali, čtveřici zadrželi a zamířili na služebnu Bezpečnosti. Cestou jim čtvrtý z kumpánů utekl. S Menšíkem a s původními

dvěma ale sepsali tzv. předběžný protokol a pozvali je za čtyři dny na výslech na StB.

Ve spisech se můžeme dočíst o oficiálních důvodech:

„V restauraci hotelu Moravia zpíval společně s ostatními satirické písně Karla Steigla. Písně sice povolené, ale zpívány způsobem vzbuzujícím protistátní tendence. Muže, který pronesl výrok na adresu lidově demokratického státního zřízení, nikdo ze skupinky neokřiknul, naopak s ním vesele dál popíjeli.“

Nikdo z trojice samozřejmě neprozradil totožnost uprchlého kamaráda, ani později se ho nepodařilo chytit. Menšík na svou obhajobu mimo jiné uvedl, že „muže neokřikl, protože viděl, že mluví hlouposti pod vlivem alkoholu, a proto se s ním nechtěl hádat“. O zpívaných písničkách správně tvrdil, že jsou přece povolené. „Jsou zpívány v rozhlase, divadlech a kabaretech.“

V podstatě opilecká kauza, která mohla být v dané době pro své aktéry nebezpečná až fatální, naštěstí dopadla dobře. V listopadu téhož roku byla odložena a Menšíkovo studium ani další kariéru nijak neovlivnila.

Napodruhé (už raději) přijat

Jak si Vláda po nepřijetí na konzervatoř v roce 1948 předsevzal, tak také udělal. Za rok se dostavil k přijímacím zkouškám znovu. Ale už ne na konzervatoř, jejíž dramatické oddělení v tomto roce z moci úřední zrušili, ale na dramatické oddělení nedávno založené Janáčkovy akademie múzických umění. Vláda se těšil, že předstoupí před jinou komisí, než která ho před rokem vyhodila. Když vešel dovnitř, polilo ho zklamání – seděli tam titíž lidé. Zrušené osazenstvo dramatického oddělení konzervatoře komplet přešlo na JAMU coby její dramatické oddělení.

A průběh přijímací zkoušky byl znovu... řekněme „poněkud netradiční“.

„Šel jsem za jedním kolegou, on byl tehdy vlastně už absolvent, a ten mi dal svůj repertoár, abych se ho naučil, jenže oba jsme přehlédli, že každý z nás je jiný. Aby si mě zkusili, dali mi nějakou pochmurnou tragickou báseň od Vrchlického. Já to rozpálil, všichni se strašně smáli, já se snažil být ještě tragičtější, já přidával, padl jsem na kolena, roztrhl jsem si sako, to bylo něco hrozného, oni potom říkali, že v životě neviděli takovou estrádu. Jenže tím,

jak nesmyslně jsem měl vybrané ukázky a dialogy, třeba Radúze a Mahule-
nu, což se pro mě absolutně nehodilo, jsem si to vlastně pokazil až do stádia
bezuzdného veselí komise. Už jsem cítil, jak celí rozjaření povídají: ‚Nemáte
tam ještě něco tragičtějšího?‘ A já tedy vypálil, co bylo. (...) Podruhé jsem se
setkal s paní profesorkou Gräfovou a ona se mě mile zeptala: ‚Poslyšte, vy už
jste tady byl loni, že? A když vás ani letos nevezmeme, vy přijdete příští rok
zase?‘ Já jsem tehdy sebral všechnu svoji odvalu a vydechl: ‚Furt sem budu
chodit!‘ A vidina mých dalších přijímacích zkoušek zapůsobila tak, že jsem
byl přijat.“

Vládův otec na chvíli posmutněl, synovi se tedy splnil sen a stal se, dokonce
vysokoškolským, studentem herectví.

Osudová zkouška

V onom roce 1949 se pokoušel dostat na herectví i Lubomír Kostelka. Jak
sám říkal, přihlásil se tam „z hecu před holkami“. Na přijímacích zkouškách
se samozřejmě potkal i se svým známým z průmyslovky – Vládou Menšíkem.
Protože se necítil na požadované dvě básně a jeden monolog dostatečně při-
pravený, požádal zkoušející, aby mu byla povolena nápověda.

„Konsternovaná komise se chvíli radila a pak mně ji povolila,“ líčil Kostel-
ka tuto absurdní situaci. „Protože jsem z uchazečů znal než Ládu Menšíka,
tak jsem ho požádal, aby se toho ujal. Dodnes nevím, zda Ládíček tak geniál-
ně napovídal, nebo já to po něm tak geniálně opakoval, nebo oba dohromady
jsme byli báječní, faktem bylo, že nás oba přijali. A tak začalo naše jedinečné
a svým způsobem nepřekonatelné kamarádství.“

1949–1953

Báječná léta na JAMU

Milovaný a nenáviděný Pásek

Na vysněné Janáčkově akademii múzických umění, obor herectví, nastoupil student Menšík do třídy A. Spolu s budoucími známými brněnskými herci Jiřím Papežem, Jiřím Tomkem nebo Milanem Vágnerem. Podstatnějším faktem ale pro něj bylo, že vedoucím profesorem této třídy byl jedinečný Milan Pásek, šéfrežisér Státního divadla v Brně. Nikdy mu nepřestal být vděčný za to, co jemu a jeho spolužákům předal a vštípil. Byť někdy za okolností poněkud drsných.

VM: To byl Pásek

Byl kamarád a hned nato zase „pes“. A všechno, co nám mohl dát, nám dal a neodpouštěl nic. Ze všeho nejdřív rozbil naše naivní nebo rafinované představy o herectví na cimprcamp a začal nás skládat – kámen ke kamínku – k obrazu moderního herectví a tradici českého divadla. Kromě povinností v divadle nám věnoval všechny svůj čas. Kolikrát jsme ho až nenáviděli, jak z nás dřel kůži, zatímco spolužáci od jiných profesorů si bohatě užívali studentského života; abychom ho vzápětí milovali, když se nám něco pěkného podařilo. Dovolím si tvrdit, že nebýt Páskovy tvrdosti v požadavcích na herce, jeho posedlosti divadlem a uměním, velké pedagogické schopnosti rozlišovat, nebyla by většina jeho žáků tam, kde jsme.

Menšík už tehdy obdivoval Emila Františka Buriana, o kterém se na škole také učil. Zasluhou Milana Páska se blíže seznámil s jeho hrami, texty a bás-

němi, které přednášel. Na Burianovu suitu *Láska, vzdor a smrt* v Páskově režii si zašel do divadla.

„Něco takového jsem nikdy předtím neviděl a naprosto mě to uchvátilo,“ napsal později. To ještě netušil, že za několik let bude v Burianově divadle sám hrát...

Naděšený student

Vláda byl na škole nesmírně spokojený, můžeme říci doslova šťastný. A protože ho to velmi bavilo, studoval s vynikajícím prospěchem.

„Úplně fyzicky jsem cítil, že je to přesně to, po čem jsem toužil. Každý předmět byl pro mě zjevením,“ vyznával se upřímně ještě po letech. Vedle Milana Páska ho učil dějiny a teorii divadla vysoce erudovaný a zároveň laskavý profesor Karel Bundálek. Mezi jeho další pedagogy patřili například Zdenka Gráfová, Oldřich Vykypěl, Rudolf Krátký, Marie Walterová a další.

Součástí studia byly i časté návštěvy představení brněnských divadel – Janáčkovy opery, Mahenovy činohry, Reduty, Divadla bratří Mrštíků. Také se jezdilo do divadel v dalších moravských městech.

Nebezpečné úvahy

Menšík, zvláště při úvahách o herecké kariéře, vždy trpěl nemalým mindrákem ze svého zjevu. Vůbec se nepovažoval za pohledného muže, vadilo mu poměrně silné ochlupení, ale především jeho předkus. Zvažoval i možnost plastické operace. Ostatně měl v oboru kamaráda, chirurga Ladislava Bařínku. Naštěstí zůstalo jen u myšlenek, jinak by možná takovým zásahem ztratil kus svého charismatu a originality.

Druhý syn

Na nové škole se z někdejších „průmyslovkových“ známých Menšíka a Kostelky – ten se ocitl ve třídě B – stali blízcí přátelé. A nejen to. Přespolního přerovského Kostelku přijala do svého lůna i celá Menšíkovice rodina. Stalo se tak jednoho podzimního nedělního poledne v roce 1949, kdy Lubínka pozvali na oběd.

Lubomír Kostelka: Taroky u Menšíků

Zazvonil jsem a přišla mi otevřít milá okatá dívka. Jen jsem vešel dovnitř, jako bych přišel domů. Prostý, leč velmi čistounký byt, maminka nenucená, rozšafná a velmi milá paní, okatá dívka byla sestrou mého přítele a otec rozložitý poctivec upřímného stisku. Téměř jsem se lekl, když jsem ho spatřil. Jean Gabin, blesklo mi hlavou, když jsem se mu představoval. Nejenže tak vypadal, on se tak i choval, chlapák každým coulem. Zprvu jsem si myslel, že si na Gabina hraje, protože sem tam prohodil francouzské slovo. Byl to naprostý omyl – on takový opravdu byl. Šest roků pracoval v továrně u Renaulta a Francií byl doslova prosycen. Když maminka přinesla oběd, do červena upečené vepřové, moravské zelí a knedlík, měl jsem naprostý pocit domova. Po báječném obědě přinesla sestra Olga jablkový koláč, který byl jejím dílem. Křehounký, že se na jazyku rozplýval. Byl jsem tak zaujat kulinářskými dobrotami, že jsem ani moc nevnímal, co povídá přítel, který brebentil po čas celého jídla, čemuž se maminka i sestra neustále uculovaly. Všichni byli nadmíru laskaví, jen tatínek mi připadal poněkud odměřený a upjatý. Stále mě pobízeli a nabízeli, neupejte se, pane Kostelko, jako doma, a já se doopravdy tak cítil. Vše bylo úžasně zdvořilé a přátelské. Když jsme po obědě popíjeli domácí rybízové víno, tak se na mě obrátil otec Gabin, který toho dosud moc nenamluvil, s otázkou: „Hrajete taroky, pane Kostelko?“ „Ano,“ povídám; taroky jsem znal. Tatínek Gabin naprosto ožil a hned zašel pro souseda. Začali jsme hrát a mně bylo hned jasné, že hraju s tarokářskými mistry. Oživlý otec Gabin byl při hře velmi hovorný. Hráli jsme tak pátou nebo šestou hru, když najednou zaburácel: „Ty vole, jak to hraješ?“ Šokovaná maminka Menšíková jen vyjekla: „Táto, co to říkáš?“ Sestra Olinka: „Tatínku, to přece nesmíš!“ I Ládínek řekl: „Proboha, tato!“ A tatínek Gabin na to řekl: „Dyť to hraje jako ponocnej.“ „Máte pravdu, tatínku, hraju to opravdu jako vůl,“ řekl jsem a všichni jsme se strašně rozesmáli. To byla ta chvíle, kdy jsem byl přijat do rodiny. Bylo nad slunce jasné, že budu jako jejich druhý syn. Což se bez přehánění opravdu stalo.

Příležitost v komparzu

Poprvé a nadlouho naposledy se Vláda Menšík ocitl před filmovou kamerou hned po příchodu na školu. V roce 1949 vznikl v Uherském Hradišti budovatelský film *Veliká příležitost*, který režíroval K. M. Walló. Ten je také

spolu s Martinem Gazdou podepsán pod scénářem. Příběh ze stavby mládeže s reminiscencemi na dramatickou minulost patří mezi typické, dnes už nestravitelné schematické agitky oněch let. Menšík byl spolu s dalšími spolužáky součástí komparzu povětšinou jásajících svazáků a dnes by jej pravděpodobně jen málokdo dokázal na plátně identifikovat. Nicméně se tu poprvé setkal se světem filmu, který se později stal jeho osudem. A také s některými budoucími slavnými hereckými kolegy: Vlastou Chramostovou, Vladimírem Šmeralem, Jaroslavem Vojtou, rovněž debutující Květou Fialovou, Josefem Langmilerem a dalšími. Film měl premiéru 14. dubna 1950 a sklídl veleslavné kritiky.

Poprvé na skutečných divadelních prknech

Na velkém jevišti v Divadelním studiu JAMU se nováček Menšík poprvé ocitl na brněnském Výstavišti v prosinci roku 1949 ve školním nastudování klasické tragédie Williama Shakespeara *Romeo a Julie*. Dostal tu od režiséra Jaroslava Novotného příležitost v malé roli lékárníka. Střídal se v ní s přítelem Kostelkou.

Oba zároveň měli pomáhat technice, jejich úkolem byla obsluha tahů. Jednou to nějak spletli a místo zamilované hlavní hrdinky spatřili diváci chůvu Květu Fialovou, která si háčkováním krátila čas před svým výstupem. V nastalém zmatku vzala nohy na ramena, zatímco oba „technici“ tahali, za co je napadlo, a kulisy na scéně se měnily kolem popletených herců v absurdním sledu.

V jednom ze svých monologů Menšík vypráví, jak zřejmě v jiné inscenaci *Romea a Julie*, také v prvním ročníku, představoval jednoho ze tří muzikantů, kteří měli zahrát Julii na svatbě. Přišli, ale ta už tam ležela mrtvá... Hoši nad ní rozvinuli takový řečnický „špumpnákle“, že Blanka Bohdanová, která ubohou Julií hrála, dostala takový záchvat smíchu, že se s ní máry roztřásly. Prý tehdy hochům hrozil až vyhazov.

Blanka Bohdanová, studentka o dva ročníky výše, byla s Menšíkem i Kostelkou velká kamarádka. Už tehdy obdivovala neotřesitelnost přátelství těch dvou. Když v knižních memoárech vzpomínala na brněnská studia, vybavila si zajímavý detail:

„Čas od času jsem na JAMU slýchala: ‚Tak už konečně toho Menšíka vyhodte, nikdy se nenaучí mluvit.‘ Láďa na sebe taky žehral, když musel po sobě dělat postsynchrony. Možná, že se někteří profesoři dočkali jeho jmenování národním umělcem. Jejich reakci bych chtěla vidět, ale na omluvu se říkává – i mistr tesař se utne, že?“ Dodejme, že jeden, ten nejdůležitější, se Menšíkova ocenění dočkal. Milan Pásek mu v gratulaci k titulu přátelsky přiznal svůj omyl.

Úskalí vedlejších předmětů

Studium dvou mladých mužů, nerozlučných přátel Menšíka a Kostelky na vysoké umělecké škole se občas setkávalo s opravdu zvláštními komplikacemi, které bylo třeba řešit originálně. Kupříkladu v předmětu *pohybová výchova*. Lubin Kostelka na hodiny tělovýchovy vzpomíná takto:

Profesorka byla opravdu velmi pohledná, ne víc než o tři roky starší než my, takže po dvou hodinách se nám zdálo, že je to spíše pro kolegy jinak sexuálně orientované, protože jsme oba byli sportovci těla pevného a ohybného, a přestali jsme tam tudíž docházet, i když půvaby sličné profesorky jsme velmi oceňovali. Na konci semestru nám však ta krasavice nechtěla dát zápočet a ještě si u děkana stěžovala, že nechodíme do hodin. Kvůli proraďné krásce jsme byli předvoláni k děkanovi na kobereček. Na jeho otázku, proč tam nechodíme, Láďa okamžitě prohlásil, že profesorka chce, abychom cvičili v trenýrkách, a že se mu musíme svěřit s tím, že nás pohlavně velmi vzrušuje, takže jsme raději volili neúčast na hodinách než skandál. Zmatený děkan se nám svěřil, že se mu také velmi líbí, a povolil nám tepláky. Abychom dostali zápočet, museli jsme absolvovat zkoušku. Výřečný Láďa přemluvil sličnou profesorku, že předvedeme pády odvahy, a vylezl na ribstol a padl na žíněnku jako pytel brambor, po něm já a lákali jsme další, jenže jeden si naklepnul hlavu a druhý si vykloubil rameno a v nastalém zmatku se na další zkoušku zapomnělo. Od té doby jsme byli pohledné profesorce k obapolné spokojenosti plně k dispozici.

Jiným úskalím byla *branná výchova*. Zde vyučující armádní důstojník netrval na docházce, ale na splnění limitů v daných disciplínách. Což pro zdravé mladíky nebyl obvykle problém. Až na Láďu Menšíka. Nebyl schopen

splnit hod granátem. Zde zaskočil přítel Kostelka, který přesvědčil důstojníka, že pokud hodí dvojnásobek limitu, bude se to počítat za dva, tedy za něj i za Ládu. A Kostelka, trénovaný házením kamenů přes Bečvu v rodném Přerově, opravdu dvojnásobek hodil. Důstojníkovi zmrzl smích na rtech, a chtěl dokonce hod změřit – že to bude světový rekord.

Menšík jednou zase chtěl napodobit Lubina, který uměl efektně skočit o tyči.

„Když skočil, tak chvilinku zůstal jakoby viset ve vzduchu, pak se nějak stočil a padal po zádech nazpět,“ vzpomínal Lubin. „Všichni jsme se rozesmáli, ale vydrželo nám to jen do chvíle, kdy se zjistilo, že si šoumen zlámal ruku... Později jsem už Ladina sportovat neviděl.“

Milostná trojka

Do báječných časů na JAMU patří také skoro neuvěřitelný milostný příběh Vládi Menšíka, Jiřího Tomka a jedné studentky z vyššího ročníku. Dokázala totiž chodit zároveň s oběma, aniž by o tom zamilovaní hoši věděli. Oba nakonec ostrouhali, čiperné děvče se vdalo do Košic. Bůh ví, zda někdy později litovala, že si z dvojice osobitých spolužáků nedokázala vybrat.

Na prknech nejváženějších

Milan Pásek dával svým studentům šanci se vedle studentských představení ukázat i na jevišti váženém – ve Státním divadle Brno. A tak si Vláda už v prvním ročníku zahrál německého měšťana ve hře Vladimíra Gabriela *Jan Želivský*, která měla premiéru 19. března 1950 v divadle Na hradbách, dnešním Janáčkově divadle.

Dvakrát „obraz správné cesty“

Další dvě studentská představení, která Divadelní studio JAMU uvedlo v březnu a dubnu 1950, už plně reflektovala důrazný požadavek doby na uměleckou činnost: „Vytvářet přesvědčivý obraz života ze současnosti nebo nedávné minulosti, která dnešku připravovala cestu.“

Prvním z těchto „obrazů“ byla hra Miloslava Stehlíka *Mordová rokle* (v letech 1949–1950 se hrála na deseti českých profesionálních scénách). Příběh

z doby okupace se odehrává na středočeské vesnici určené k vystěhování a poněmčení. Menšík si zahrál bohatého muže jménem Vojtěch, který spoléhá na moc peněz. Postava charakterizovaná jako tragikomická vyžadovala pečlivou a do detailu trpělivou stavbu jak od herce, tak režiséra Milana Páska. Zřejmě se jim záměr povedl, když si v recenzi mohli přečíst:

„V charakteristice tragikomické postavy sedláka Vojtěcha vychází Vladislav Menšík z pudu po majetku a ze selské lakotnosti, jež neznají mravních zábran.“

Druhým angažovaným „obrazem“ byla sovětská vlastenecká klasika Alexandra Fadějeva a Nikolaje P. Ochlopkova *Mladá garda*. Ani zde nemohl Menšík pomýšlet na hlavní roli hrdinného Olega Koševoje (hrál ho student Eduard Cupák), ale musel se spokojit – nebo spíše rád se spokojil – s epizodní postavou obyvatele města Krasnodonu.

VM: Příhoda prvomájová (zapsal Jiří Daniel)

Ještě když jsem studoval v Brně na JAMU, tak jsme v prvomájovém průvodu dělali vždycky něco atraktivního, abychom ho zpestřili, například alegorickým vozem. Jednou jsme si vymysleli na nákladní auto zeměkouli s kroužící Picassovou holubicí míru a kolem studenty všech ras a národností, jak se drží za ruce. Jeden měl koňsky protáhlý obličej – to byl jako Angličan, druhý byl po žlutence – tak byl Číňan, třetí měl šikmé oči – Mongol a tak dále. O mně nikdo nepochyboval – byl jsem černoš. Dostal jsem bílé flanelové kalhoty, běloskvoucí číšníckou vestu, aby se černě od toho odrážela. Profesor Höger, bratr herce Karla Högera, Rudolf, který nás učil masku a kostýmy, povídal: „Menšíku, heleďte se, nebudem to šmudlat, jak se ti černoši dělají. To se očuzuje korkový špunt nad svíčkou a kousek po kousku se kůže začernuje. Já jsem vyvinul takovou vodičku, že s tím budeme hned hotoví. Vodička vnikne všude, žádný bílý fleky, a hlavně je to černě, že nikdo nebude pochybovat, že jste černoš vzhledem k vašemu typu.“ Pro jistotu jsme s tím začali už v pět ráno, kdyby se to náhodou jako experiment nepovedlo, abychom mohli přejít na špunt. Profesor mě natíral. Bylo to něco strašného. Jednak to bylo lepkavý jako lepidlo, a hlavně to neschlo. Když mi natíral i ušní bubínky, povídám: „Pane profesore, já pořád mokvám a čím dál to nák nechce uschnout.“ „Až budete cejtít, že

máte takový stahování kůže, tak to je vono!“ Nic jsem necítil. Kapalo ze mě, kolem černé kaluže. Už bylo sedm hodin. Spolužáci si vykuřovali a bavili se se zdravotními sestřičkami, jak se řadili do průvodu. Ale my jsme pořád natírali. Byl jsem tak černý a k nepoznání, že jsem myslel, že už je to na celý život. Měl jsem snad i bělma černá. Skončili jsme na poslední chvíli. Ve spěchu jsem neudělal to, co udělá každý člověk před důležitou událostí: jde na malou stranu. Na voze svornosti se mě nikdo nechtěl chytit za mokvající ruce. Zůstal jsem sám a spílal jim zatracených rasistů. Byl jsem doslova opuštěný černochoch na celé zeměkouli. V pěti minutách jsem poznal, že jsem nadobro ztracený. Když má automobilista plný močový měchýř, tak cítí každou kamínek – i od zapalovače. Jel jsem na nákladním autě s pérováním na tuny. „Kamarádi,“ povídám, „já musím na chvíli opustit zeměkouli.“ Seskočil jsem a utíkal na veřejný záchodek. Seběhl jsem dolů do podzemí, ale vtom jsem zjistil, že je nemožné, abych si odlehčil, protože jsem měl černé mokvající ruce a bílé kalhoty jsem si nemohl dovolit rozepnout! Vyběhl jsem nahoru, ale náš vůz už tam nebyl. Co dělat? Stál tam starší pán a mával třepetalkou. Obrátil jsem se na něj: „Prosím vás, soudruhu, mně se chce čurat.“ „No, záchod je tadyhle.“ „Copak o to, já už jsem tam byl, ale já mám černý ruce, který jsou mokré, mám krásný bílé kalhoty, nemůžu je rozepnout, poněvadž by to tam zanechalo takový podivný stopy.“ „No, snad nechcete, člověče, abych...“ „Právě proto vás chci poprosit, kdybyste byl tak hodný a mohl mi s tím pomoci!“ Díval se na mě strašně divně. Každý ví, že ti ouchylové mívají různé metody, jak nalákat... „Přísahám, že jsem normální! Jsem studující Janáčkovy akademie múzických umění a dělám černochocha na alegorickém voze, kdybyste byl tak hodný a zachránil mi život!“ Šel se mnou dolů. Velice obezřetně mě rozpínal, dal mě vyčurat, zase mě zapnul a pak utekl. Ani jsem mu nemohl poděkovat. Venku se mezitím hnul průvod dopředu. Náš alegorický vůz jsem nikde neviděl. Jak jsem se měl jako černochoch, navíc ještě mokvající, zařadit? Zavolal jsem do kabiny jednoho nákladního auta: „Hele, mně ujel alegoričák, můžu s tebou popojet?“ „Vyskoč si!“ Vyskočil jsem a chytl se za nějaký panel... Měl jsem obrovský úspěch, lidi kolem řvali a tleskali. Nevěděl jsem proč. Tak jsem ještě vypnul hrud, jako hrdý černochoch. Přitom jsem se držel za namalované, bílé běloskvoucí prostěradlo s nápisem: „Mýdlo Hellada bělí a pere samo“ – a ze mě na něj stékaly černé čůrky.

Mistr improvizace

Traduje se historka se studentem Menšíkem a profesorem Páskem s otevřeným koncem. V hodině přednesu byl student vyvolán k přednesu obsáhlé básně o Leninovi z pera poety Majakovského. Samozřejmě ji vůbec neuměl. A tak začal rychle vymýšlet své verše, nápady se rojily, rýmy se rýmovaly... a ve výsledku dostal za svůj výstup výbornou. Dodnes není jisté, za co vlastně profesor studenta ocenil. Za improvizaci pohotovost, za smysl pro humor, za básnické střevo?

Seriózní akce

Menšík a Kostelka během studia na JAMU zvládli i seriózní, užitečné akce. Když viděli, jak děti z obecné školy, které se učily ve stejné budově jako oni a jejich herečtí kolegové, dostávají denně svačiny, zatímco jim kručí v žaludku, zařídili všechny potřebné náležitosti, aby dostávali totéž a ještě obdrželi finanční příspěvky. Časem dokázali změnit i fasované kakao na rumičky nebo víno. Se štěstím... a do času.

Když ale bylo třeba, pomáhali třeba se stavebními pracemi v Divadle na výstavišti. Podíleli se také na budování dnešního Studia Marta v Bayerově ulici. To bylo v létě 1952. Dodnes je tato bývalá tančírna školní scénou JAMU. Menšík s Kostelkou zedničili, Jiří Tomek betonoval.

Jindy je napadlo, že je škoda hrát ročníková představení ve třídách, když mají v budově nevyužitou aulu. Dokázali přesvědčit odpovědné lidi ve vedení školy a vymysleli, materiál nakoupili a brigádnicky v ní postavili – původní strojař Menšík a elektrikář Kostelka – jeviště, portál, oponu, světla, sezení... Bohužel při premiéře nové scény – hrála se Tylova *Lesní panna* – se pokazilo a zadrhlo, co mohlo: osvětlení se přepálilo, opona zasekla... A když zoufalý Láďa běhal po jevišti a zoufale zachraňoval a opravoval všechno možné, bralo to publikum jako další z jeho recesí a skvěle se bavilo.

Nadlouho divadelní pauza

Druhou příležitostí na prknech Státního divadla Brno dal Menšíkovi režisér Milan Pásek v české klasice Viléma a Aloise Mrštíkových *Maryša*. V roli Kryštofa se tu poprvé objevil při premiéře 22. prosince 1950 v Mahenově divadle ve Veverčí ulici. Až do konce příštího roku další šanci nedostal. Proč? Neví se.

Dojemný trojhlas

Že se na Moravě s chutí zpívalo a snad i dnes ještě zpívá při každé jen trochu vhodné příležitosti, je faktem známým. Není divu, že Moráváci Menšík a Kostelka, oba solidně hudebně vybavení, nebyli výjimkou, zvláště ve sladkých dobách studentských. Tehdy dvojici často doplňoval do barvitého trojhlasu student režie Alois Hajda. Jejich parádním číslem byla tklivá, dojemná píseň *Ty lesovské stráně sluncem zladené, štěstím čisté lásky jste posvěcené*. Kostelka vzpomíná, jak zazněla i při příležitosti z nejvýznamnějších:

„Když se nám Ládíček ženil, tak jsme s Lojzou, když po obřadu vycházeli svatebčané z radnice, tuhle píseň spustili. Ládínek to nevydržel, opustil nevěstu, přešel k nám a dozpíval to s námi v oblíbeném trojhlasu tak procítěně, že se svatebčané proslzeli až do Gottwaldova údolí, kde se konala svatební hostina.“

Méně dojemně trojhlas působil, když se proměnil ve vymahače dluhů, které měli někteří studenti vůči *Spolku posluchačů*. Úderná píseň z vlastní dílny zněla:

*Spolek to žádá,
Spolek to potřebuje,
Spolek to musí mít,
protože to nejsou cancy,
že je Spolek bez financí,
proto to musí mít,
to musí mít,
to musí mít!*

A prý také dobře fungovala...

Čas vománkového vína

Menšíkovo vyprávění o vománkovém vínu a dějích s ním souvisejících se už dávno stala všeobecně známou klasikou. Zmiňoval je s dojetím i Kostelka, a to slovy vskutku silnými:

„Čas vománkového vína byl jedním z nejkrásnějších v našem životě. Byl to čas snů, mladosti, rozvernosti a téměř bezbřehé bujarosti.“

VM: Vománkové víno (úryvek)

... ohromný, veselo, z vohně jiskry lítaly až do tý doby, kdy najednou z lesa, kam si předtím vodskočil, vyběh celej bledej asistent výtvarníka ze Státního divadla v Brně, nějakej Kraus, a povídá: „Co to pijeme za svinstvo?!“ Všici povídají: „To už jsme tady jednou řekli, když ti to nechutná, tak se sbal!“ Von povídá: „Pozor, pánové, já jsem byl v lese a mně svítí hovno! Pojdte se podívat!“ Všichni jako že je to nějaká legrace, tak šli, ale zděsili se! Tam na takovým malým paloučku leželo něco, jako když upadne roura vod neonu. Jako taková vod kostelních hodin na věži fosforeskující ručička nebo sjezd světlušek, prostě něco divnýho. My na to koukali, povídali: „Jak je to možný?“ a von povídá: „No ať nám řekne Kostelka, co to pijeme! Kdo jste kdy slyšeli vománkový víno?“ Všici povídali: „To je pravda, jaký, prosím tě, tohle...“ a najednou jsme dostali strach, protože v tý době probíhaly takový různý ty procesy s těma ajznboňákama, co když viděli na cisterně, která stála na nádraží, ty umrlčí hnáty, si řekli: „Na nás s tímhleťím umrlčím...“ Čepovali a voslepli. A umírali potom. Tak najednou jsme dostali strach, jestli nepijeme dřevitej líh nebo něco, poněvadž stejně jsme nemohli poznat, jestli vidíme, nebo nevidíme, protože byla tma jako v pytli. Někdo povídá: „Kostelka, co je to za víno? A není to žádná legrace, podívej se na to!“

Lubomír Kostelka: Co je vománkové víno

Základem bylo hroznové víno zvané druhák. Bylo ho sice dost, ale nevalné chuti, tak jsme ho pomocí bylin chtěli předělat na vermut. Získali jsme nápoj ještě nevalnější chuti, tak bylo rozhodnuto vylepšit ho přidáním cukru a lihu. Vínečko kupodivu nabralo na chuti i grádech, a protože silně vonělo po bylinách, ve kterých byly i lístečky z keříku vomankového, tak jsem ten nápoj nazval vománkové víno. Tedy vínem ten nápoj již nebyl – bylo to něco mezi vínem a líkérem –, zato měl neuvěřitelné vlastnosti. Po vománkovém lektvaru člověk takovým zvláštním způsobem zpitoměl, lidově se dá říct, že zblbnul.

Ve svých pamětech líčil například silvestrovské radovánky u Menšíků na chatě u Brněnské přehrady. Jak hráli klasické kuželky s koulí z kuželek ruských s pevným očkem na zavěšení. Její zcela nepředvídatelné pohyby roz-bily kdeco a pobily kdekoho. Následné sáňkování na prudkém svahu, v je-

hož polovině stál plot, dokončilo zkázu – tři vyražené zuby, natržené ucho, vykloubený prst a nekonečně boulí a modřin. Po návratu na chatu, kterou předtím zapoměli zavřít, zjistili, že jsou bez jídla a pití. Vše zlikvidovali psi z okolí. Půlnoc všichni hladem zaspali.

„Ranní probuzení bylo jedno z nejkalnějších v životě našem,“ uzavřel vzpomínku Lubomír Kostelka.

Soudruh předseda

Už bylo zmíněno, že Vláda Menšík vstoupil po válce do KSČ. Ač se to zdá neuvěřitelné – a to nejen v souvislosti s časy vománkového vína –, stal se díky tomu v letech 1951–1952 dokonce předsedou(!) školní organizace KSČ na JAMU. Z toho plynula mimo jiné povinnost vést na hudební fakultě školení marxismu-leninismu.

„Pojímal své přednášky s humorem a veškerá buzerující nařízení se mu podařilo zamést pod stůl,“ uvádí historik Lumír Holčák. „Jednou měl ovšem namále. Stalo se, že se s Kostelkou stavili v restauraci a utekli bez placení. Vrchní to ovšem druhý den nahlásil na rektorát a hrozilo, že Vláda o svou funkci přijde. Nakonec se jim ale podařilo vrchního přemluvit, aby svou stížnost odvolal.“

Nové divadelní příležitosti

Po více než roce se Menšík objevil znovu na prknech Státního divadla Brno v novém titulu. V dramatinaci románu ukrajinského autora Vadima Nikolajeviče Sobka *Záruka míru* o přerodu lidí v poválečném východním Německu, kterou pod názvem *Život začíná znova* režíroval Milan Pásek. Svěřil Vladimírovi malou vedlejší roli profesora Brickmanna. Premiéra se konala 9. ledna 1952 v Mahenově divadle.

Další a už poslední Menšíkovou příležitostí ve Státním divadle Brno, byla socha komtura v Molièrově *Donu Juanovi*. Opět režíroval Milan Pásek, premiéru zažil na stejné scéně 8. května téhož roku.

Chvilí před prázdninami, 4. června 1952, čekala Menšíka ještě jedna premiéra, tentokrát na scéně Divadelního studia JAMU. V režii Rudolfa Jurdy studenti připravili „veselou hru o vážných věcech“ *Ballerová contra Baller*

z pera východoněmeckého autora Karla Vekena. Vláďovi tu připadla role po-
věřence ministerstva vnitra Wertmanna.

Budovatelé stavby socialismu

O prázdninách 1952 vyrazila podstatná část JAMU na východní Slovensko, aby měsíční brigádou pomohla největší stavbě socialismu – hutnického kombinátu Košice. Z Vládi Menšíka a Lubina Kostelky jako bývalých průmyslováků udělali políry a poslali je na stavbu jakési haly.

Ve volném čase jezdili „jamáci“ na kulturní brigády do okolí – s recitací, písněmi a scénkami. Do paměti se vrylo zvláště vystoupení na jedné vojenské posádce, jejíž příslušníci byli dlouho v pohotovosti, odloučení od světa. Při recitaci pospávali, při písních se probouzeli, při scénce, v níž se objevila i děvčata v plavkách, začali všichni masturbovat. Kulturní úderka byla velkým důstojníkem předčasně ukončena.

Historku z podobného soudku zažil Menšík s Kostelkou při návratu z Košic v Brně u nádraží. Žízňiví a švorcoví studenti chtěli v hospodě vyžebrot něco na pivo. Když Menšík požádal jednoho pána u pisoáru, dostal od něj padesátku, ale dotýčný jej zároveň chytnul za přirození... Lubin posléze přítele pomstil fackou, po které se chlípník sesunul bezvládně k zemi.

Troufli si i na Hikmeta

V posledním studijním roce čekalo na Menšíka šest premiér. První z nich, hra lotyšské autorky Anny Brodelové *Učitel Straume*, byla spojena se slavnostním otevřením definitivního sídla Divadelního studia JAMU v Bayerově ulici, známého jako Studio Marta. Jak už víme, na jeho budování se značnou měrou podílela nadšená studentská parta kolem Menšíka a Kostelky – Alois Hajda, Jiří Tomek, Milan Vágner a další.

Hra *Učitel Straume* řeší – jak tehdy jinak – „zvrát v myslích staré inteligence“. Tomuto zvratu nepochybně výrazně napomohl i Menšík v roli Lappa, předsedy místního sovětu. Režíroval Milan Pásek, slavná premiéra a otevření Marty se odehrály 5. října 1952.

Jednou ze zajímavějších her, které se stejným režisérem na JAMU nastudovali, byla následující *Píseň o turecké zemi* Nazima Hikmeta, kterou krátce

předtím uvedlo ve světové premiéře Armádní umělecké divadlo Praha. Menšík si tu zahrál dělníka Ismaela, Kostelka básníka a pěvce. Nechyběl ani Alois Hajda (viz společné foto). Premiéra v Divadelním studiu JAMU proběhla 2. prosince 1952.

Nový rok 1953 zahájili studenti herectví JAMU zvesela. Už 9. ledna měla premiéru Shakespearova komedie **Večer tříkrálový aneb Cokoliv chcete** v režii Františka Bařka. Menšíkovi připadla role kapitána, přítele jedné z ústředních postav Violy.

VM: Tatínek v hledišti

U rodiny jsem dlouho nenašel ocenění. Maminka, velká ochotnice, mi fandila, ale tatínek pořád nechtěl o mém herectví ani slyšet. Přicházel domů udřený z práce a raději šel na ryby než se podívat na nepovedeného syna. Až jednou, když už maminka nechtěla ustoupit, dal se přemluvit. Zasedli v hledišti, otevřela se opona, scéna prázdná a tatínek povídá: „Kde je Laďa?“ A maminka na to: „No kde je! Prosím tě, to má taky nějaký děj, ta hra, až ta jeho postava bude mít přijít, tak přijde.“ A tehdy mě tatínek vlastně poprvé vzal na milost a udělal mi tím velkou radost, protože řekl: „Jo? Tak až přijde, tak mě probud!“

Jednou ze schválností, kterých se dopouštěli profesoři na JAMU na svých studentech, bylo, že jim rádi přidělovali role, které byly tzv. protiúkony, v rozporu s jejich typem, s jejich přirozeností. Láďovi se to přihodilo ve španělské hře **Fuente Ovejuna** (Ovčí pramen) klasického autora Lope de Vegy, kde dostal roli zamilovaného Frondossa. Jak dopadla premiéra v Divadelním studiu JAMU 1. dubna 1953 v režii Milana Páska, kdy byla jeho partnerkou coby Laurencie Vlasta Kalendová, s chutí vylíčil Kostelka ve svých vzpomínkách.

Lubomír Kostelka: Milovník ohnivý

Je to velmi tragická hra o lásce a vzdoru, kde není ani místečka pro pousmání, už vůbec ne pro smích. Láďíček se s vervou sobě vlastní pustil do pro něj velmi nesnadného hereckého úkolu – vytvořit ohnivého a romantického španělského milovníka. Ládi se v tom čase zřekl všeho, co by ho jen na chvíli mohlo odvést od práce na postavě Frondossy. Přišel den premiéry a on měl už od rána všechny

druhy horeček včetně horečky omladnic, lezla na něj chorost třaslavého typu, až do chvíle, kdy konečně stanul na jevišti při prvním milostném dialogu se svou láskou, která byla do role milovnice obsazena také pedagogicky, i když by z fleku mohla hrát hajnýho z Brd. Když spustili milostné cvrlikání, bylo hned po prvních větách jasné, že drama to asi nebude, ale co nastalo, předčilo všechno očekávání. Hned od počátku se publikum začalo lehce pochechtávat, a jak Ládínek přidával na ohnivosti a romantice, tak pochechtávání přešlo ve smích a pak v řehot. Nakonec při Ládových vystoupeních všichni vyli jako šakali. Myslím, že nepřeháním, když řeknu, že větší legraci jsem už od Ládínka na jevišti neviděl.

Loučení se školní scénou

Poslední dvě role, kterými se Menšík rozloučil se školní scénou JAMU, byly shodou náhod – nebo snad jistou schválností? – také protiúkony k jeho mladickému temperamentu. 10. května 1953 si v premiéře Gorkého *Měšťáků* zahrál roli stařečka, o dva dny později v *Lesní panně* Josefa Kajetána Tyla pro změnu starého Žida Šimona Morelese. První hru režírovali společně Antonín Kurš a František Bařka, druhou Milan Pásek.

Promoce a umístěnky

S koncem školního roku 1952/53 skončilo i vysokoškolské vzdělávání Vladimíra Menšíka. Sepsal diplomovou práci, o níž se v podstatě nic neví, údajně se nedochovala. Sám přiznal, že byla částečně plagiátem. Nicméně ji obhájil a školu s úspěchem dokončil.

Z deseti studentů v ročníku promovalo jen devět. Na Kníničské přehradě u Brna se totiž jeden z nich utopil, jmenoval se Karel Plášil. Příští den měl hrát s ostatními v absolventském představení. Obrečelo to všech devět zbývajících, včetně Menšíka, drsňáka i tehdy jen zdánlivého.

Promoce se konala na školní scéně divadla Marta. Byla to první promoce – prvních absolventů JAMU. Za studenty oboru divadelního pronesl děkovnou řeč nejstarší z nich – Lubomír Kostelka. Protože v jeho vystoupení nezaznělo ani jednou slovo soudruh, ani vděčnost straně a vládě, ale jen rodinám a profesorům, záhy se dozvěděl, že může zapomenout na domluvené angažmá v brněnském Divadle bratří Mrštíků a čeká ho umístěnka do divadla v Českém Těšíně.